บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคหนอนพยาธิเป็นโรคที่พบบ่อย เป็นปัญหาทางสาธารณสุขของประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ และยังคงเป็นปัญหาในปัจจุบัน เนื่องจากมีประชาชนเป็นโรคนี้ เป็นจำนวนมาก จากการศึกษาความชุกชุมและความรุนแรงของโรคหนอนพยาธิลำไส้ในประเทศไทย ปี พ.ศ.2534 ของกรมควบคุมโรคติดต่อ พบว่าประชาชนในชนบทไทยพบโรคพยาธิลำไส้ถึงร้อยละ 25.4 โรคพยาธิไส้เดือนร้อยละ 1.06 โรคพยาธิแส้ม้าร้อยละ 3.35 โรคพยาธิใบไม้ตับร้อยละ 16.84 โรคพยาธิเข็มหมุดร้อยละ 0.22 โรคพยาธิสตรองจิลอยด์เดสร้อยละ 0.17 โรคพยาธิใบไม้ลำไส้กลางร้อยละ 1.09 และโรคพยาธิอื่น ๆ (พยาธิตืดแคระ พยาธิตืดหนู พยาธิหมูและพยาธิตืดวัว) ร้อยละ 1.28

พยาธิที่ยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญคือพยาธิปากขอ (Hookworm) และพยาธิใบไม้ตับ (Liver flukes) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังมีความชุกชุมทั้งพยาธิปากขอและพยาธิใบไม้ตับ โดยตรวจพบพยาธิปากขอสูงรองจากภาคใต้ คือ ร้อยละ 29.7 พยาธิใบไม้ตับสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ คือร้อยละ 24 ซึ่งอยู่ในอันดับที่เป็นปัญหาทางสาธารณสุข (กรมควบคุมโรคติดต่อ 2535:16) เนื่องจากประชาชนในภาคนี้นิยมรับประทานปลาดิบ นอกจากนี้สภาพดินฟ้าอากาศ ตลอดจนสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโต การพัฒนาการและการคงอยู่ของหนอนพยาธิ และการปรับปรุงสุขาภิบาลที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ประชาชนขาดความรู้ด้านสุขศึกษา อุปนิสัยในการขับถ่าย การบริโภคไม่ถูกต้อง ทำให้มีการติดต่อของโรคหนอนพยาธิได้ง่าย

โรคหนอนพยาธิเป็นโรคที่บั่นทอนสุขภาพและเศรษฐกิจของประชาชนนับเป็นมูลค่ามหาศาล โคมิยา (Komiya 1956:26) กล่าวว่าผู้ป่วยโรคหนอนพยาธิร้อยละ 10 มีประสิทธิภาพการทำงานลดลงถึงร้อยละ 30 อัตราการเป็นโรคหนอนพยาธิในคนไทย มีประมาณร้อยละ 12.7 หรืออาจกล่าวได้ว่า ประชาชนในชนบท เป็นโรคหนอนพยาธิประมาณ 25 ล้านคน จะสูญเสียเวชภัณฑ์รักษาโรคโลหิตจางจากพยาธิปากขอประมาณ 32 ล้านบาท ผู้ป่วยต้องสูญเสียโลหิตปีละ 87.4 ล้านลิตร และเกิดภาวะทุพโภชนาการ สูญเสียสารอาหารโปรตีน 19.2 ล้านกิโลกรัมต่อปี จากพยาธิไส้เดือน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(Ascaris lumbricoids) (ศรี ศรินพคุณและคณะ 2521:298) นอกจากนี้ผู้ป่วยยังต้องเสียค่ารักษาพยาบาลโรคต่าง ๆ ซึ่งสาเหตุหนึ่งเกิดจากโรคหนอนพยาธิ เช่น โรคขาดวิตามินและเกลือแร่ โรคอุจจาระร่วงเป็นต้น โดยเฉพาะโรคพยาธิใบไม้ตับทำให้เกิดการอักเสบเรื้อรังของท่อน้ำดีในตับ อาจมีโอกาสเป็นมะเร็งท่อน้ำดีหรือของตับต่อไปได้ ซึ่งคนไทยเป็นโรคนี้เฉลี่ยทั่วประเทศร้อยละ 14.7 (กรมควบคุมโรคติดต่อ 2525:8)

ถึงแม้ว่าการเจ็บป่วยจากโรคหนอนพยาธิ อาการจะไม่รุนแรงหรือทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตอย่างเฉียบพลัน แต่ก็อาจจะพูดได้ว่าคนที่เป็นโรคหนอนพยาธิจะตายไปทีละน้อย หรือที่เรียกว่าเป็นการตายแบบผ่อนส่ง นอกจากนี้เมื่อร่างกายอ่อนเพลียมากๆเข้า ก็จะเป็นช่องทางที่จะทำให้เกิดโรคแทรกได้ง่ายขึ้น (เตือนใจ ศรีสว่างวงศ์ 2523:55) ได้มีผู้พยายามหาวิธีการรักษาโรคหนอนพยาธิให้หายขาด แต่ปรากฏว่ามักไม่ค่อยได้ผล เพราะเมื่อรักษาแล้วมักจะกลับมาเป็นอย่างเดิมอีก สาเหตุเนื่องจาก บุคคลมีความเคยชินในการรับประทานอาหารที่ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคการรับประทานอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ การใช้ส้วมไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ทำให้วงจรชีวิตของหนอนพยาธิดำเนินไปไม่สิ้นสุด การแพร่กระจายของไข่พยาธิ ไปสู่ตัวกลางที่นำตัวอ่อนมาสู่คนมีมากขึ้น (สมพร พฤกษราช 2525:245-267)

แผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ให้ลดอัตราความชุกและความรุนแรงของโรคหนอนพยาธิในประชากรทุกกลุ่มและทุกพื้นที่ให้น้อยลง โดยจะลดอัตราความชุกของโรคพยาธิปากขอในทุกกลุ่มเฉลี่ยทั่วทั้งประเทศให้เหลือไม่เกินร้อยละ 0.25 ในส่วนของงานควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ มีวัตถุประสงค์ที่จะลดอัตราความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับในประชากรทุกกลุ่มอายุของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เหลือไม่เกินร้อยละ 20 และโดยที่จังหวัดนครราชสีมามีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การอพยพย้ายถิ่นของประชาชนผู้มีรายได้น้อยจากที่ต่างๆเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อมาทำงานมากขึ้น เกิดชุมชนแออัดหลายแห่ง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในสภาพความเป็นอยู่ ซึ่งอาจมีผลทำให้เกิดโรคอันเนื่องมาจากสุขาภิบาลที่ไม่ดี และโรคหนอนพยาธิอาจเป็นปัญหาของชุมชนได้ การศึกษาถึงอัตราความชุกของโรคหนอนพยาธิและปัจจัยส่งเสริมให้มีการติดโรคหนอนพยาธิในชุมชนแออัด จะเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานโรคหนอนพยาธิได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตราความชุกของโรคหนอนพยาธิ ในชุมชนแออัด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราความชุกของโรคหนอนพยาธิ กับปัจจัยส่งเสริมให้มีการติดเชื้อโรคพยาธิใบไม้ตับ โรคพยาธิปากขอ และโรคพยาธิตัวตืด ในชุมชนแออัด อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา

สมมติฐาน

1. อัตราความชุกของโรคพยาธิปากขอ มีความสัมพันธ์กับการมีส้วมที่ถูกหลักสุขาภิบาลใช้
2. อัตราความชุกของโรคพยาธิปากขอ มีความสัมพันธ์กับการใช้รองเท้า
3. อัตราความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับหรือพยาธิตัวตืด มีความสัมพันธ์กับบริโภคนิสัย
4. อัตราความชุกของโรคหนอนพยาธิมีความสัมพันธ์กับระดับคะแนนตามเกณฑ์การสำรวจความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนแออัด

ขอบเขตของการวิจัย

เลือกศึกษาวิจัยเฉพาะชุมชนแออัดในเขตเทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้มีการดำเนินการพัฒนา โดยเน้นหนักงานด้านสาธารณสุขมูลฐาน และใช้ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) เป็นเครื่องมือหรือเกณฑ์ชี้วัดในการพัฒนา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

อัตราความชุกของโรคหนอนพยาธิ หมายถึง จำนวนประชากรที่ตรวจพบว่ามีการติดเชื้อโรคหนอนพยาธิ ต่อจำนวนประชากรทั้งหมดที่ได้รับการตรวจอุจจาระคูณด้วยร้อย

ปัจจัยส่งเสริม หมายถึงสาเหตุที่สนับสนุนหรือกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ และแสดงให้เห็นว่าเป็นสาเหตุที่มีผลต่อการเพิ่มของอัตราการติดเชื้อโรคหนอนพยาธิ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ปัจจัยส่งเสริมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- การมีและใช้ส้วมที่ถูกหลักสุขาภิบาล
- การใช้รองเท้า
- บริโภคนิสัย

ส้วมที่ถูกหลักสุขาภิบาล หมายถึงส้วมราดน้ำที่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์การประเมินผลโครงการส้วม 100% ที่กรมอนามัยกำหนด คือกำหนดให้เป็นส้วมราดน้ำที่ต้องมีส่วนประกอบอย่างน้อย 4 ส่วนคือ หัวส้วม ฐานส้วม ถังส้วม และตัวเรือนส้วม

การใช้รองเท้า หมายถึงการใช้รองเท้าที่สามารถป้องกันการติดเชื้อโรคหนอนพยาธิจากพื้นดินได้ และรวมถึงสุขนิสัยในการใช้รองเท้า

บริโภคนิสัย หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบริโภคที่กระทำอยู่เป็นประจำ ได้แก่ การเตรียมและการปรุงอาหาร ชนิดและปริมาณของอาหารที่บริโภค วิธีปฏิบัติในการรับประทานอาหาร และอุปกรณ์ที่ใช้ในการรับประทาน ที่บุคคลได้กระทำเป็นกิจวัตรจนเป็นนิสัย ซึ่งสามารถวัดได้โดยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ชุมชนแออัดในเขตเมือง หมายถึง ชุมชนที่ส่วนใหญ่มีบ้านเรือนหนาแน่น ไม่มีผังที่เป็นระเบียบ และชำรุดทรุดโทรม ประชาชนอยู่อย่างแออัด มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม อันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย และชุมชนมีปัญหาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชน มีพฤติกรรมด้านสุขาภิบาลและพฤติกรรมการป้องกันโรคที่ดีและเหมาะสม
2. เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวในการดูแลสุขภาพตนเอง
3. เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับเปลี่ยน หรือกำหนดแนวทางในการดำเนินงานควบคุมโรคหนอนพยาธิได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved